

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ

РИСТО РАТКОВИЋ
(1903 - 1954)

Каталог изложбе

Нови Сад, 2003

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ

КАТАЛОЗИ ИЗЛОЖБИ

90

АУТОРИ КАТАЛОГА И ИЗЛОЖБЕ

Ксенија Шуловић и Меланија Блашковић

Библиотека Матице српске приредила је изложбу поводом стогодишњице рођења књижевника Риста Ратковића. Изложба је отворена од 19. новембра до 19. децембра 2003. године у витринама испред свечане сале Матице српске, а коришћена је грађа из збирки БМС и Рукописног одељења Матице српске (РОМС). Испод сваке каталошке јединице уписане су сигнатуре.

Тридесет и пет година непосредно присутан у књижевности, свега петнаестак година више присутан у животу, Ристо Ратковић је искрено желио и настојао да поетизује свој живот и да живи своју поезију. По сопственом признању писао је "Када је морао" и писао је да би живио не одвајајући нужност егзистенције од стваралачке есенције, не двојећи своју мисао о животу и живот којим је живио.

Ратковићево књижевно дјело није обимно. Просторно заузима око 1000 страница, а добар дио припада рецензентском раду, док су романи, приче, пјесме и критике запремиле приближно једнаке дијелове његовог умјетничког универзума. У том поетском свијету Ратковићевом заступљена су сва три књижевна рода: поезија, проза и драма. Ратковић није био плодан писац у квантитативном смислу, али је квалитативно био разнородан, свестран и рафиниран. Објавио је свега неколико књига: *Мртве рукавице*, (збирка пјесама и пјесама у прози), *Додури* (пјесме), *Са Оријента* (збирка пјесама), *Левијатан* (поема), *Зорај* (трагедија у три чина), *Ћутање о књижевности* (критичке скице)...

Војислав Минић, 1978

Скоро сви владајући књижевни правци који су обиљежили почетак и прве деценије овог вијека, називани обично доста непрецизним збирним термином *авангардна књижевност*, утицали су на књижевни стил Риста Ратковића. Године које су претходиле појави његовог романа *Невидбог*, посебно оне између 1923. и 1927, у знаку су тражења властитог стила и одговора на кључна питања о смислу и суштини књижевног чина. Ратковић је прошао интересантан и кривудава пут од симболизма и неоромантизма, преко надреализма, дадаизма и зенитизма до покрета социјалне литературе.

Ново Вуковић, 2001

Рођен је 3. септембра 1903. године у Бијелом Пољу. Ово насеље се први пут помиње 1497. године под именом Никољпазар. Ту је, у времену имеђу 1195. и 1199. године, Мирослав, брат Стевана Немање, подигао цркву светог Петра, која је служила и као културни центар. Временом је овај храм дограђиван и украшаван сликарском техником.(...)

Ристо Ратковић је завршио гимназију у Новом Пазару 1923. године.

Наравно да су и гимназијски дани, проведени у такође мјешовитој, међусобно неповјерљивој (и Бијелом Пољу сличној) средини, удопунили његово сазнање о многим непознаницама једних према другима.

Дошавши, исте године, у Београд уписао се на Филозофски факултет. Широка и мање комплексна београдска средина пружила је овом знатижељном двадесетогодишњаку више могућности за отвореност. Одмах се прикључио покрету младих, који су себе сматрали (уосталом, као што то мисле увијек и сви њиховог старосног доба) авангардистима.

То су времена кад се већина почетних писаца усмјерава у експресионалистичком правцу. Године одмах последије Првог свјетског рата у знаку су такве доктрине.

Ово доба заједничке усмјерености младих стваралаца (1919-1921) има своје главне представнике у Станиславу Винаверу и Милошу Црњанском.

Чедомир М. Лучић, 1996

Сретао сам у годинама после првог светског рата Ристу Ратковића на путу од Славије до Савинца. Као да је растао да урасте у земљу, сирове природе, али не оне размахнуте, пунокрвне, већ унутра замршене и засенчене. Видно је на њему било да је дошао с југа и да је носио тешко бремене наслеђене туге и ожиљке суровог живота. При сусретима збуњивао се, увлачио се, кријући се у себе, као да се инстинктивно бранио од свега што је живо присутно. Реч се тешко откидала с његових усана. Због тога сам био изненађен кад сам сазнао да је међу друговима разговоран и занимљиво духовит. А мени се причињавало да на плећима носи своју сопствену тамницу, или свој сопствени гроб.

Ушао је у књижевност ћутањем. Једна од првих његових ствари је кратка комедија у којој није изговорена ни једна реч. Неодољиво га вуче себи у књижевном стварању његов родни крај, Санџак, својим ноћима и тамама, својом елементарном природом и квргама у коренима, наследствима из времена робовања и виталним дурашним ослобођењима од њих. Узео је велико растојање за поетски и мисаони дах, да се одатле духом уздигне у сфере модерне уметности, у њену авангарду.

Велибор Глигорић, 1965

Носио је у себи великог песника, а иза себе не само што није оставио ремек-дела већ једино странице исписане алкаво, неједнаке снаге, стилем који, често, нема никакве уједначености па чак понекад ни неког стварнијег оправдања. Поезија као да је пристајала до њега да дође само путевима проклетства, које ломе реч и стих, и говор претвара у муцање: тек изненадно, између стихова рогобатних и баналних, блеснуо би стих несвакодневни, а кроз њега објавила би се снага заумне маште и визионарства какви се ретко срећу у модерној српској поезији. Ако га антологичари или заборављају или памте по песми *Поноћ мене* (која је мање вредна од наслова који носи),

написаној у бдењу поред сенке мртве жене, у друштву крајњега сиромаштва и смрти, у беспарици и очајању убогог човека на кога не пристају *ни динар ни метафора*, он никако није био само тај песник. Он је живео своју поноћ и захтева да се тражи изван антологија, у оним изузетним, наглим тренуцима који, често, нису дужи од два-три стиха, рођена у запрепашћењу и дошапнута однекуд из најтамнијих слојева бића, из онога мрака који као да је био затворен у његовом телу, и који се објављивао, с језама пророчанским, у паћеништву изворном, веома ретко али силовитом снагом.

Песник стиха а не песме, он је песник унутрашњих превирања која носе у себи нешто мукло и подсећају на хујања ноћи у његовоме Сандаку, као тамном вилајету који ће у њему наћи најдубљег и најпроклетнијег свог песника.

Радомир Константиновић, 1983

Стваралачке метаморфозе које је Ратковић доживљавао током три и по деценије рада неуједначеним интензитетом показују да оне најдубља изворишта крију у самом песнику, али да он није био неосетљив у односу на вануметничке факторе, што говори о песнику као homo duplex. Хронолошко и типолошко праћење његових метаморфоза вишеструко је интересантно, поготову стога што због низа познатих и непознатих околности он ни у једном од споменутих жанрова и стилских формација којима је припадао није у потпуности развио све своје латентне стваралачке способности, тако да се о њима више може нагађати него на основу онога што је створио конструктивно, у свим детаљима, експлицитна и иманентна поетика. Ратковић је без сумње остао дужник и својој поезији и своме несумњивом песничком таленту.

Радомир Ивановић, 1990

Својим поетским рефлексијама о животу после смрти у живима Ратковић гради основе за једну филозофију људске солидарности, разумевања и љубави. Иако је принципјелно и декларативно против филозофије, истичући њену немоћ у мењању живота, он има једну своју филозофију живота у маломе. У тој његовој филозофији дијалектички се преглићу схватања готово супротна по своме духу, сједињена поетском снагом једног топлог, искреног и изразитог лирничара. Има у његовим прозним и поетским делима у исти мах источњачког фатализма и уске економске детерминације људског живота. У његовом божанству запажају се знаци дубоке, будистичке помирености а, с друге стране, он се није могао помирити с тешком стварношћу у којој живе сиромашни радници и људи са Истока и која је инспирисала неке од његових најбољих социјалних песама: *Дете из ормана*, *Потуцало*, *Замалек*, *Смокове у пустињи*. И, најзад, иако је био атеист, у његовом делу има неке необичне побожности, која одражава патријархалну средину Сандака, завичај многих чувених манастира и изванредних фресака.

Као писац Ратковић је пре свега био песник. Најбољи делови његовог романа су поетски, његова трагедија држи се само малим бројем

дијалога и монолога који имају поетску узнесеност, његове приповетке су мале поеме у прози, а и вредност његових есеја и рецензија није само у низу тачних судова него и у лепоти њиховог казивања.

Драган М. Јеремић, 1964

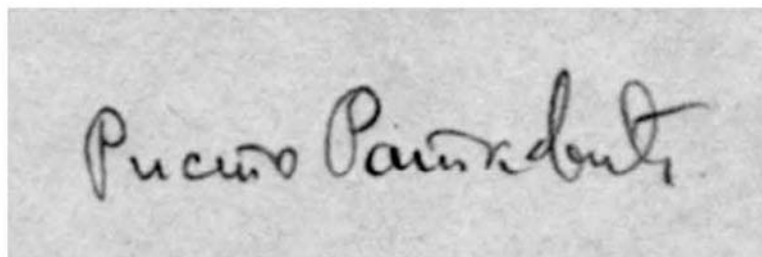
Никад није био песник кога публика воли, данас више није ни песник за кога публика зна. И млади људи који изгледа да желе да напоре књижевног стварања схвате као свој животни позив или, чак, и да их приме као позив свога живота, питају: ко је то? Никада нисам чуо за њега.

Ко је то, одиста? Или, можда је боље ако се питање постави овако: тај песник, Ристо Ратковић ко је то *био*? Није једноставно одговорити на ово једноставно питање ни онима који су песника лично познавали, ни нама који песника нисмо лично познавали.

*

Био је песник, али је у једно време хтео да буде и теоретичар модерне поезије. Хтео је да буде теоретичар да би могао да одбрани поезију у коју је веровао и коју је волео. Није био добар теоретичар и није био добар бранилац. Опседнут чулним сензацијама и сензацијом чулности сувише често је интимно био збуњен пред феноменом који се зове феномен чисте мисли. Имао је ону древну мудрост, мудрост анонимних и легендарних старих људи са Истока који познају живот и разумеју искуство пролазности. Није имао довољно времена да се посвети раду и није имао довољно снаге да оствари јединство, нека нам помогне да искажемо своју мисао ова банална, упрошћена и нереална антиномија, између песника и човека у себи.

Светлана Велмар-Јанковић, 1962

A photograph of a handwritten signature in dark ink on a light-colored background. The signature is written in a cursive, flowing style and reads "Ристо Ратковић".

ДЕЛА

1. Ништа-ништа / Ристо Ратковић. У : Уметност. - (децембар 1924), стр. 4
П II 455/1924
2. Трагови / Риста Ратковић. У : Refleks mladih. - Бр. 2 (март 1924), стр. 3
П I 466/1924/2
3. Вечност / уредник Ристо Ратковић. – Бр. 1 (јануар 1926)
П II 359 / 1926
4. Левиатан / Мони де Були, Ристо Ратковић. - Београд : Д. Грегорић, 1927. - [14] стр.
III 418002

5. Путовања о књижевности / Ристо Ратковић. - Београд : [б. и.], 1928. - 32 стр.
III 6477
6. Београдски надреализам / Ристо Ратковић. У : Време. - Год. 3, књ. 5, св. 5 (новембар 1929), стр. 261-268.
П V 294/1929

7. Зорај / Ристо Ратковић. - Београд : Народна мисао, 1929. - 69 стр.
 П 16448
8. Морално питање уметности / Ристо Ратковић. У: Летопис Матице српске. – Год. 103, књ. 320, св. 2 (мај 1929), стр. 255-266.
 П П 951

9. Невидбог / Ристо Ратковић. - Београд : Српска књижевна задруга, 1933. - 154 стр.
 П 434465
10. Јемељан Пугачов / Вјачеслав Шишков ; [превео с руског Риста Ратковић]. - Београд : Ново поколење, [1947-1948]. - 3 књ. (553; 607; 548 стр).
 П 7258/1-3
11. Додир / Ристо Ратковић. - Београд : Ново поколење, 1952. - 91 стр.
 I 2155
12. О једном међувремену / Ристо Ратковић. У: Летопис Матице српске. – Год. 128, књ. 369, св. 2 (фебруар 1952), стр. 108-124.
 П П 951
13. Са оријента / Ристо Ратковић. - Београд : Просвета, 1955. - 49 стр.
 I 4357

14. Бивши анђели / Ристо Ратковић. У: Антологија српског песништва / [саставио] Миодраг Павловић. - Београд : Српска књижевна задруга, 1964. - Стр. 481.
II 25043
15. Мајку ми носе мртву / Ристо Ратковић. У: Песници. 2 / [изабрао Бошко Петровић]. - Нови Сад : Матица српска ; Београд : Српска књижевна задруга, 1971. - Стр. 197.
II 46317/2
16. Предграђе / Ристо Ратковић. - Бијело Поље : Одзиви, [1974]. - 79 стр.
III 47142
17. Дух нове поезије и њена техника / Ристо Ратковић. У: Писци као критичари после Првог светског рата / приредио Марко Недић. - Нови Сад : Матица српска ; Београд : Институт за књижевност и уметност, 1975. - Стр. 467-474.
Марић III 7018

18. "Манифест апсолутизма" прилог решавању једног савременог књижевног проблема / Ристо Ратковић. У: Писци као критичари после Првог светског рата / приредио Марко Недић. - Нови Сад : Матица српска ; Београд : Институт за књижевност и уметност, 1975. - Стр. 486-490.
Марић III 7018

19. О надреализму из мог живота / Ристо Ратковић. У: Писци као критичари после Првог светског рата / приредио Марко Недић. - Нови Сад : Матица српска ; Београд : Институт за књижевност и уметност, 1975. - Стр. 491-494.
Марић III 7018
20. Песме / Ристо Ратковић. - Београд : Рад, 1985. - 87 стр.
I 36136
21. Есејистика и критика / Ристо Ратковић. - Никшић : Универзитетска ријеч ; Београд : АБ, 1991. - 736 стр.
II 419221
22. Поезија / Ристо Ратковић. - Никшић : Универзитетска ријеч ; Београд : АБ, 1991. - 202 стр.
II 419222

23. Проза / Ристо Ратковић. - Никшић : Универзитетска ријеч ; Београд : АБ, 1991. - 461 стр.
II 419220
24. Роман ; Драма / Ристо Ратковић. - Никшић : Универзитетска ријеч ; Београд : АБ, 1991. - 242 стр.
II 419219
25. Ишчезле песме / Ристо Ратковић. У: Антологија песништва српске авангарде / [приредио] Гојко Тешић. - [1. изд.]. - Нови Сад : Светови, 1993. - Стр. 271.
II 10269

26. Лим / Ристо Ратковић. У: На светим водама Лима / [приредио] Драгољуб Шћекић. - Беране : Ступови ; Земун : Сфаирос ; Сремска Митровица : Монада ; Никшић : Унирекс, 1994. - Стр. 259-260.

II 424553

ЛИТЕРАТУРА

27. Риста Ратковић: Ћутања о књижевности / Бошко Токин. У: Летопис Матице српске. – Год. 102, књ. 315, св. 3 (март 1928), стр. 480-481.
II 951
28. Ристо Ратковић: Додире : Нопок, 1952 / Б. Пеић. У: Летопис Матице српске. – Год. 128, књ. 370, св. 1-2 (јул-август 1952), стр. 122.
II 951
29. Ристо Ратковић : "Са оријента" / Миодраг Протић. У: Књижевност. - Год. 10, књ. 21, св. 9 (септембар 1955), стр. 331.
II 807
30. Ристо Ратковић / приредила Светлана Велмар-Јанковић. - Београд : Нолит, 1962. - 119 стр.
II 21819

31. Порушена гнезда / Велибор Глигорић. У: Портрети / Велибор Глигорић. - Београд : Просвета, 1965. - Стр. 67-72.
II 29421
32. Ристо Ратковић је дужан једно небо / Раде Константиновић. У: Песници. 2 / [избор песама и белешке о песницима Раде Константиновић]. - Нови Сад : Матица српска ; Београд : Српска књижевна задруга, [1965]. - Стр. 133-139.
II 26675/2
33. Песник и апсолутна ноћ / Светлана Велмар-Јанковић. У: Савременици / Светлана Велмар-Јанковић. - Београд : Просвета, 1967. - Стр. 109-125.
II 32342

34. Poezija Rista Ratkovića / Dragoljub Jeknić. U: Izraz. - God. 16, knj. 31, br. 4-5 (april-maj 1972. godine), str. 424-439.
СПП II 43
35. Био-библиографски подаци о Ристу Ратковићу / Марко Недић. У: Писци као критичари после Првог светског рата / приредио Марко Недић. - Нови Сад : Матица српска ; Београд : Институт за књижевност и уметност, 1975. - Стр. 608-611.
Марић III 7018

36. Књижевни лик Риста Ратковића / Момир Секулић. - Бијело Поље : Одзиви, 1976. - 72 стр.
II 66017
37. На међама разних стилова : (Ристо Ратковић: "Поноћ мене", 1964) / Драган М. Јеремић. У: Три ступња поређења / Драган М. Јеремић. - Крагујевац : Светлост, 1978.
II 71265
38. Lirski monolog kazan između lutanja i ćutanja / Vojislav Minić. U: Pisci i koncepcije / Vojislav Minić. - Titograd : Pobjeda, 1978. - Str. 17-24.
II 75977

39. Risto Ratković / Radomir Konstantinović. U: Biće i jezik. 7 / Radomir Konstantinović. - Beograd : Prosveta : Rad ; Novi Sad : Matica srpska, 1983. - Str. 147-212.
III 78388/7
40. Туга као пјесничко прибјежиште : сјећање на пјесника Риста Ратковића / Жарко Ђуровић. У: Стварање. - Год. 44, бр. 4 (април 1989), стр. 475-477.
II 927, КМП 61, СпП II 66
41. Поетика Риста Ратковића / Радомир Ивановић. - [1. изд.]. - Никшић : Универзитетска ријеч, 1990. - 256 стр.
II 414169

42. Graničar i graničnik Risto Ratković / Sreten Perović. U: Ogledi i eseji / Sreten Perović. - Nikšić : Univerzitetska riječ, 1990. - Str. 129-133.
II 412443
43. Доајен апсурда Ристо Ратковић / Чедомир М. Лучић. - Београд : Филолошки факултет ; Бијело Поље : Информативни центар, 1996. - 210 стр.
III 425077

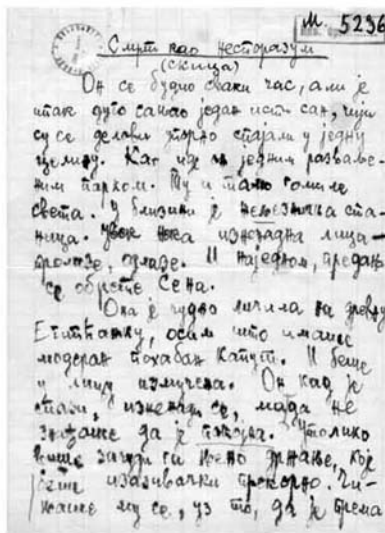

44. Ристо Ратковић: Између модерног и експерименталног : (о роману "Невидбог") / Ново Вуковић. У: Девета соба / Ново Вуковић. - Београд : "Филип Вишњић", 2001. - Стр. 91-108.
II 446770
45. Заспати или умрети / Татјана Бечановић. - Подгорица : ЦИД, 2003. - 218 стр.
II 455739
46. Уклети песник Ристо Ратковић / Мирко Ракочевић. - [1. изд.]. - Бијело Поље : Poljpress, 2003. - 168 стр.
I 45475

ФАКСИМИЛИ И ФОТОГРАФИЈЕ

47. Ристо Ратковић
48. *Ристо Ратковић*, цртеж Зука Џумхура
49. Ристо Ратковић са бедуинима у Египту

50. Ристо Ратковић у гарнизонском батаљону у Каиру
51. *Смрт као неспоразум*, скица (РОМС М.5236)
52. *Дете из ормана*, песма (РОМС М.5333)
53. *Романи Вере Панове*, књижевни чланак (РОМС М.5336)
54. *Беатрича*, стихови (РОМС М.7.969)
55. *Приче и бајке Максима Горког*, приказ (РОМС М.8.812)
56. *Тихомир Продановић – Дјеца без слободе*, приказ (РОМС М.8.812)

Смрт као неспоразум, скица

57. Писмо Риста Ратковића уредништву *Летописа Матице српске*, Београд, март 1928. године (РОМС 7.569)
58. Писмо Риста Ратковића Марку Малетину, Београд, 1. фебруар 1929. године (РОМС 14.843)

РИСТО РАТКОВИЋ
1903 - 1954

ИЗДАВАЧ

Библиотека Матице српске
Нови Сад
Матице српске 1

УРЕДНИК

Миро Вуксановић

АУТОРИ КАТАЛОГА

Ксенија Шуловић и Меланија Блашковић

ПРИПРЕМА

Ксенија Шуловић
Оливера Михајловић

УМНОЖАВАЊЕ

Миранда Антић

ПОВЕЗ

Милорад Родић

ТИРАЖ

50 примерака